

5 Lichte verschuivingen en het belang van nabijheid: de draagvlakenquête van 1996, 2001 en 2006

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)¹⁰ laat sinds 1996 iedere vijf jaar een onderzoek uitvoeren naar het maatschappelijk draagvlak voor natuur en natuurbeleid in Nederland. In 1997 verscheen de eerste studie: *Publiek draagvlak voor natuur en natuurbeleid* (Buijs & Volker, 1997). In deze enquête werd onder andere gekeken naar de grondhoudingen van mensen tegenover de natuur, vanuit het idee dat deze grondhoudingen een belangrijke indicator waren voor draagvlak op langere termijn. Vijf jaar later was er de publicatie *Zorg(en) voor natuur: Draagvlak voor natuur en natuurbeleid in 2001* (De Boer & Schulting, 2002), waarin de nadruk lag op de natuurbeelden en natuurvisies van mensen. In 2006 werd voor de derde maal een survey uitgezet. *Het groene hart van burgers* (De Bakker *et al.*, 2007) bouwt voort op de eerdere publieksenquêtes, maar schenkt meer aandacht aan de natuurbetrokken activiteiten van mensen.

In dit hoofdstuk schetsen we het huidige draagvlak voor natuur(beleid) en de verschuivingen die zich in de periode 1996-2006 daarin hebben voorgedaan. Om een indruk te geven hoe natuurbetrokken gedrag zich verhoudt tot denkbeelden van mensen, presenteren we vier karakteristieke 'gedragsgroepen' die eenzelfde patroon van natuurbetrokken activiteiten laten zien. Om te beginnen gaan we kort in op de begrippen natuur en draagvlak en doen we uit de doeken hoe de enquête van 2006 is uitgevoerd.

Natuur en draagvlak

In de PBL-publieksenquêtes wordt een breed en open natuurbegrip gehanteerd dat aansluit op de alledaagse percepties van burgers. Deze percepties omvatten een breed scala aan ervaringen en

sensaties: stadsparken, tropisch regenwoud, bloemrijke wegbermen, schapen op de hei, zompige moerassen, koeien in de wei, groenrijke akkers, zonsondergang. Dat betekent dat het begrip natuur zowel betrekking kan hebben op allerlei vormen van flora en fauna als op cultuurlandschappen en abiotische elementen zoals regen, wind en wolken. Ook het begrip natuurbeleid wordt in principe breed opgevat. Hieronder verstaan we niet alleen het beleid rond de Ecologisch hoofdstructuur (EHS) en Natura 2000, maar bijvoorbeeld ook het beleid op het terrein van plattelandsontwikkeling of ruimtelijke ordening, voor zover dat van invloed is op de alledaagse omgang met natuur.

Maatschappelijk draagvlak voor natuur en natuurbeleid definiëren we als:

Het geheel van instemmende gevoelens, meningen, houdingen, visies en ondersteunende handelingen en acties van burgers ten aanzien van de bescherming of ontwikkeling van natuur en het daarmee verbonden overheidsbeleid.

Deze brede definitie omvat dus ook emoties en gedrag als draagvlakelementen en is neutraal wat betreft de invloed van de uiteenlopende elementen op het draagvlak. Voelen, vinden, denken en doen moeten in principe als even belangrijk worden beschouwd. Er is geen lineair verband tussen houding en gedrag, tussen denken en doen. Welk element het meest bepalend is voor de ontwikkeling van draagvlak hangt af van de situatie en moet dus ook per situatie worden onderzocht.

E. de Bakker en
C.S.A. van Koppen

¹⁰ De drie publieksenquêtes zijn uitgevoerd in opdracht van het toenmalige Milieu- en Natuurplanbureau (NMP). Inmiddels is dit bureau samen met het Ruimtelijk Planbureau (RPB) opgegaan in het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL).

Tabel 1: Onderzoekspopulatie en respons naar leeftijd, opleiding, locatie, sekse en etniciteit (in procenten)

	Kenmerk	Onderzoekspopulatie N = 12,1 miljoen	PBL-enquête N = 1.485
Leeftijd	16-34 jaar	32	33
	35-54 jaar	41	40
	55-74 jaar	27	27
Opleiding	t/m VMBO	34	32
	MBO	41	41
	HBO en WO	25	27
Locatie	Aggl. A'dam, R'dam, Den Haag	18	19
	Overig westen	28	26
	Noorden, Oosten, Zuiden	54	55
Sekse	Vrouw	50	50
	Man	50	50
Etniciteit	Niet-westers allochtoon (TSMA)	10	12
	Autochtoon & westers allochtoon	90	88

Bron: Onderzoekspopulatie: CBS, Statline, 2006

In de definitie worden natuur en overheidsbeleid ten aanzien van natuur apart genoemd. Zoals in het inleidende hoofdstuk is beschreven kunnen we het maatschappelijk draagvlak voor *natuur* niet gelijkstellen aan het maatschappelijk draagvlak voor *natuurbeleid*. Een positieve houding ten opzichte van bescherming en ontwikkeling van natuur kan heel goed gepaard gaan met een negatieve of neutrale visie op beleidsmaatregelen van de overheid ten behoeve van natuur. Andersom gaat steun aan het natuurbeleid niet noodzakelijk samen met een persoonlijke betrokkenheid bij natuur als zodanig.

Onderzoekspopulatie en steekproef

Voor de derde PBL-publieksenquête is gebruik gemaakt van het TNS NIPO-panel. Dit is een panel met ongeveer 200.000 respondenten uit 57.000 huishoudens. Alle respondenten hebben een eigen computer waarmee ze vragenlijsten

kunnen invullen. TNS NIPO trekt uit dit panel representatieve steekproeven en herweegt deze zo nodig volgens de *Gouden Standaard*¹¹. De dataverzameling in het kader van deze publieksenquête vond eind september 2006 plaats.

De onderzoekspopulatie omvatte circa driekwart van de Nederlandse bevolking, namelijk 12,1 miljoen inwoners tussen 16 en 75 jaar. Eerder onderzoek naar de sociaal-demografische kenmerken die van invloed zijn op het maatschappelijk draagvlak voor natuur(beleid) (De Boer & Schulting, 2002; Buijs *et al.*, 2006), toonde aan dat leeftijd, sekse, opleiding, locatie en etniciteit hier de belangrijkste factoren zijn. Op etniciteit na behoren deze vijf variabelen allemaal reeds tot de *Gouden Standaard*. Om voldoende niet-westerse allochtonen (Turken, Surinamers, Marokkanen en Antillianen) als respondent te krijgen, zijn deze afzonderlijk geselecteerd. De totale steek-

¹¹ De Gouden Standaard is een ijkingsinstrument voor nationale en regionale steekproeven dat de Market Onderzoek Associatie (MOA), in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), speciaal heeft ontwikkeld voor marktonderzoeksbureaus maar ook voor onderzoeksafdelingen bij opdrachtgevers.

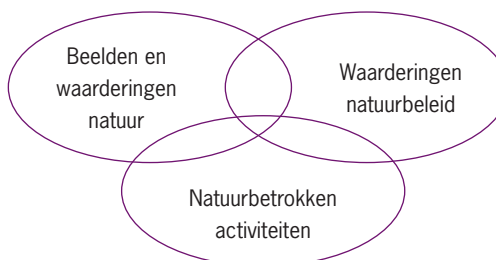
proef bevatte 1.700 panelleden. Het aantal respondenten bedroeg 1.485 (87% van de steekproef). Gelet op de vijf bepalende sociaal-demografische kenmerken, kwamen de percentages in de respons bijna naadloos overeen met die van de onderzoekspopulatie. De resultaten van de enquête zijn dus representatief te noemen voor de Nederlandse bevolking (zie tabel 1).

Theoretisch raamwerk

Aansluitend op deze definitie van maatschappelijk draagvlak hebben we een theoretisch raamwerk gehanteerd waarin drie velden van indicatoren¹² worden onderscheiden: 'beelden en waarderingen natuur', 'waarderingen natuurbeleid' en 'natuurbetrokken activiteiten' (figuur 1).

De vragen van de 2006-enquête zijn opgesteld aan de hand van deze drie velden:

1. *Beelden en waarderingen van natuur.* Deze hebben zowel een cognitieve als een normatieve (waarderende) component. In cognitieve zin gaat het er om wat burgers onder natuur verstaan, in het bijzonder wat mensen rekenen tot 'echte' natuur en wat niet. De normatieve component heeft betrekking op de preferenties en ideaalbeelden die mensen hierbij hebben: aan welke beelden van natuur geven zij de voorkeur?
2. *Waarderingen van natuurbeleid.* Deze omvatten de normatieve oordelen die mensen hebben over het natuurbeleid, inclusief hun meningen over de prioriteit die het natuurbeleid heeft ten opzichte van ander beleid of economie. Hiertoe behoren ook oordelen die men heeft over de maatschappelijke verdeling van verantwoordelijkheid bij de bescherming en ontwikkeling van natuur.

Figuur 1: Drie velden van indicatoren voor maatschappelijk draagvlak

3. *Natuurbetrokken activiteiten.* Dit zijn gedragingen van burgers waaruit betrokkenheid blijkt met de natuur of het natuurbeleid. Daarin kunnen drie domeinen van activiteiten worden onderscheiden: (a) het domein van natuurbeschermingsactiviteiten die de burger ontplooit als vrijwilliger (met andere woorden, de burger als mede-natuurbeschermer), (b) het domein van activiteiten waarin burgers natuur gebruiken en daar eventueel ook voor betalen (de burger als consument van natuur) en (c) het domein van activiteiten waarin de burger als kiezer of deelnemer in beleidsprocessen meebeslist over natuur en daar als belastingbetaler ook de consequenties van draagt (de burger als politiek subject en onderdeel van de staat).

Met name in de uitwerking van het derde indicatorenveld van *natuurbetrokken activiteiten* verschilt de laatste publieksenquête van de vorige twee. Er zijn aparte vragen opgesteld voor activiteiten die behoren tot de domeinen 'beslisser', 'gebruiker' en 'beschermer', waarbij onderscheid is gemaakt tussen intensieve en extensieve activiteiten. Zo wordt binnen het beschermersdomein vrijwilligerswerk voor een natuurorganisatie gezien als een intensieve en lidmaatschap van een natuurorganisatie als een extensieve activiteit. De respondenten zijn aan de hand van hun scores op

¹² Onder indicatoren moet hier worden verstaan aanwijzingen en items met behulp waarvan de drie thematische velden in kaart zijn te brengen en gemeten kunnen worden.

al hun natuurbetrokken activiteiten gegroepeerd met behulp van een clusteranalyse. Verderop presenteren we de karakteristieke respondentengroepen die hieruit naar voren traden en de relaties met de andere twee indicatorenvelden.

Resultaten PBL-publieksenquête 2006

Beelden en waarderingen natuur

In lijn met eerdere bevindingen zijn burgers in Nederland aanzienlijk meer tevreden over de hoeveelheid natuur in de eigen woonomgeving dan over de hoeveelheid natuur in Nederland. Iets meer dan de helft (51%) van alle burgers is ontevreden over de hoeveelheid natuur in Nederland en iets minder dan de helft tevreden (48%).

Over natuur in de eigen woonomgeving is 68% tevreden. In verstedelijkte gebieden is de tevredenheid echter lager. Stedelingen in het westen van het land zijn, blijkt uit alle drie de publieksenquêtes, minder tevreden dan bewoners elders. Bovendien is hun tevredenheid de afgelopen jaren

gedaald. Vonden Buijs & Volker (1997) dat toch nog dat een meerderheid van de ‘westelijke stedelingen’ tevreden was over de hoeveelheid natuur in hun omgeving, in ons laatste survey is het aantal tevreden gedaald tot een minderheid.

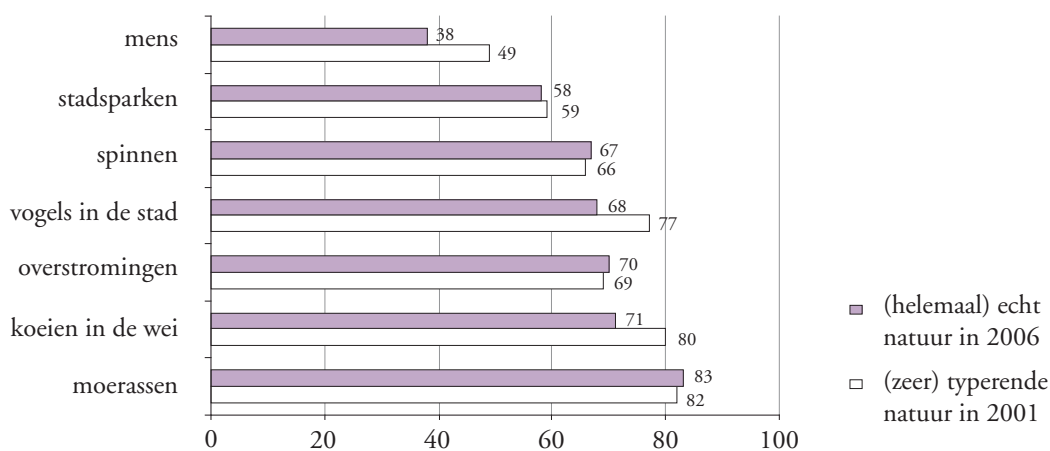
Cognitieve natuurbeelden

Over het algemeen definiëren inwoners van Nederland natuur nog steeds breed: zowel natuurelementen die zich ten opzichte van mensen spontaan en autonoom ontwikkelen, als door de mens beïnvloede natuurelementen worden als natuur beschouwd (zie figuur 2). Er zijn nauwelijks verschillen tussen de enquêteresultaten van 2001 en 2006.

Normatieve natuurbeelden

Normatieve natuurbeelden van burger hebben betrekking op de wijze waarop de mens zou moeten omgaan met de natuur en de wenselijkheid van menselijke ingrepen. Deze normatieve natuurbeelden blijken rijk geschakeerd.

Figuur 2: Vergelijking cognitieve natuurbeelden 2001 en 2006 (in procenten). (Bron: De Boer & Schuling 2002)

Soms vindt men menselijke ingrepen in de natuur aanvaardbaar, soms ook weer niet. De drie belangrijkste normatieve natuurbeelden die bij burgers naar voren komen zijn:

- ongerepte natuur, groots, kwetsbaar en vrij van menselijke ingrepen,
- robuuste natuur, zelfregulerend en bestand tegen menselijke invloeden,
- geordende natuur, door mensen verzorgd en onderhouden.

Ook de normatieve natuurbeelden zijn vrij constant, al is er ten opzichte van 2001 wel een lichte verschuiving waar te nemen naar een natuurbeeld waarin ongerepte natuur minder, en geordende natuur juist meer wordt gewaardeerd. Vanwege gebrek aan vergelijkingsmogelijkheden met de enquête uit 1996 is het moeilijk te zeggen of het hier gaat om een al langer gaande trend.

Waarderingen natuurbeleid

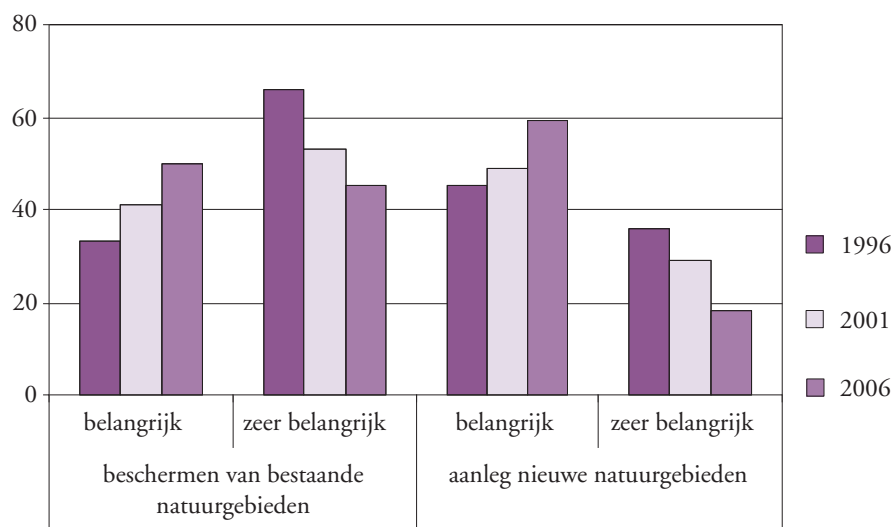
Een belangrijke verandering ten opzichte van 2001 is dat natuur als rijksbeleidsprioriteit voor burgers behoorlijk lijkt te zijn gedaald. In 2001 noemde 56% van de burgers 'natuur behouden' in een top vier van prioriteiten voor de overheid, terwijl in de 2006-publieksenquête slechts 21% van de burgers vindt dat natuur tot de vier hoogste prioriteiten van het rijksoverheidsbeleid behoort. Kijken we naar de waardering van het rijksnatuurbeleid zelf (tabel 2), dan blijken de meningen van burgers over de bescherming van bestaande natuurgebieden en zeldzame flora en fauna ten opzichte van 2001 nauwelijks te zijn veranderd. Een onverminderd grote groep hecht hier belang aan, net zoals driekwart van de bevolking de aanleg van nieuwe natuurgebieden belangrijk vindt en bijna 90% zich positief uitsprekt voor natuureducatie op scholen.

Maatregelen in het natuurbeleid	(Ze)er belangrijk	Niet belangrijk/ niet onbelangrijk
Beschermen van bestaande natuurgebieden	95	4
Natuureducatie op scholen	88	10
Beschermen van zeldzame planten, dieren en gebieden	87	11
Aanleg nieuwe natuurgebieden	77	20
Meer natuur in de stad	74	22
Meer natuur op het platteland	60	32
Meer fiets-, wandel- en ruiterspaden, bankjes, informatiepanelen	59	31
Natuurgebieden met elkaar verbinden	56	33

Tabel 2: Het in 2006 door burgers aangegeven belang van een bepaalde natuurbeleidsmaatregel (in procenten)

De respondenten konden kiezen uit 6 antwoordcategorieën: zeer belangrijk; belangrijk; niet belangrijk/niet onbelangrijk; niet belangrijk; helemaal niet belangrijk; weet ik niet. Alleen de resultaten van de eerste drie categorieën zijn hier weergegeven omdat deze gezamenlijk steeds boven de 90% uitkomen.

Figuur 3: Vergelijking natuurbeleidsmaatregelen 1996, 2001 en 2006 (in procenten). (Bron: Buijs & Volker, 1997; De Boer & Schulting 2002)

Figuur 3 illustreert duidelijk hoe in het draagvlak voor natuurbeleidsmaatregelen lichte verschuivingen kunnen optreden. Nog steeds vindt een meerderheid het beschermen van bestaande of het aanleggen van nieuwe natuurgebieden belangrijk of zeer belangrijk, maar in vergelijking met eerdere jaren is het percentage burgers dat dit ‘zeer belangrijk’ vindt in 2006 afgenomen.

Natuur en landschap zijn publieke goederen. Vaak wordt de verantwoordelijkheid hiervoor bij de overheid gelegd. Het ministerie van LNV wil dit doorbreken en heeft zich als beleidsdoel gesteld meer burgers en organisaties te betrekken bij de zorg voor natuur en landschap. In de enquête is een aantal stellingen opgenomen om te weten te komen hoe mensen sociaal-economische en natuurbelangen tegen elkaar afwegen en hoe ze denken over particuliere medeverantwoordelijkheid. Bij de afwegingen tussen sociaal-economische en

natuurbelangen valt op dat burgers vooral in de richting van natuur kiezen als het om de eigen woonomgeving gaat, als de natuur voor hen dus heel nabij is. Verder zien burgers mogelijkheden voor een bredere verdeling van verantwoordelijkheden richting ontwikkelaars en camping- en horecaondernemers. Op de stelling dat burgers al genoeg doen voor natuur reageert een minderheid (6%) afwijzend en de helft van alle respondenten neutraal (‘niet eens, niet oneens’). Deze neutrale en voor een klein deel negatieve respons wijst erop dat veel mensen het niet vanzelfsprekend vinden dat burgers meer verantwoordelijkheid dienen te nemen voor natuur- en landschapszorg.

Natuurbetrokken activiteiten

Burgers als natuurbeschermers

Kijken we naar het domein van activiteiten die in brede zin zijn te verbinden met bescherming van

de natuur, dan zegt de helft van de burgers op dit terrein fysieke en/of bestuurlijke natuurbetrokken activiteiten te ondernemen (tabel 3). Vooral laag-drempelige activiteiten dicht bij huis, zoals het plaatsen van nestkastjes of het opruimen van afval van anderen, scoren hier hoog. Naast het betaalde lidmaatschap van natuurorganisaties en het geven van extra bedragen voor natuurbescherming, is de offerbereidheid voor natuur te vinden bij een relatief kleine groep respondenten in de mate van duurzame consumptie (FSC-hout en biologische producten).

Burgers als natuurgebruikers

De scores op het domein van natuurgebruik (gerelateerd aan individuele ‘consumptie’) laten zien dat burgers vooral informatie over natuur verwerven via televisieprogramma’s en daarnaast door er over te lezen in boeken en tijdschriften, internet te raadplegen en naar de dierentuin te gaan. Natuurgebieden worden het meest bezocht. Met name voor jongere leeftijdsgroepen is de decorfunctie van natuur (‘er even tussenuit’) een belangrijke reden voor hun natuurbezoek. Groen

beleggen of het betalen van compensatie voor natuuraantasting (bijvoorbeeld bij vlieggreizen) speelt in dit domein slechts een marginale rol.

Burgers als natuurbeslissers

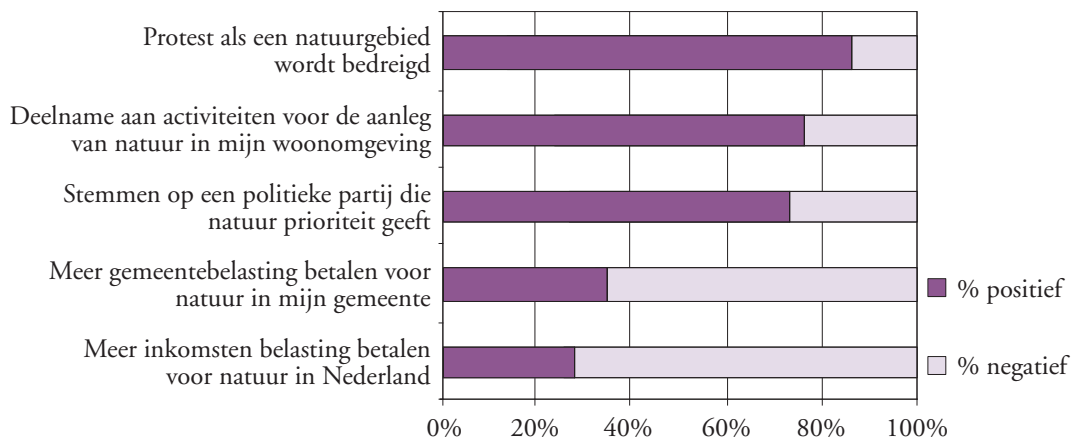
Voor het domein van (politieke) natuuractiviteiten, waarin burgers als kiezer of als deelnemer in besluitvorming betrokken zijn bij natuurbeleid, kwam naar voren dat bijna driekwart van de bevolking positief staat tegenover het stemmen op een partij die natuur prioriteit geeft (figuur 4). Ruim 40% van de burgers is verder bereid extra belasting te betalen voor natuur. Daarbij is men eerder bereid tot het betalen van extra gemeente-belasting dan het betalen van extra inkomsten-belasting. Kenmerkend voor de politieke betrokkenheid bij natuurbeleid in de eigen woonomgeving is dat een grote groep burgers (42%) voornamelijk geïnformeerd wil worden en dat een kleinere groep ook wil meedenken (20%) of meebeslissen (15%).

Activiteit	Respons (%)
Plaatsen van nestkastjes, voederplankjes bij mijn huis*	32
Aanleg van streekeigen beplanting bij mijn huis*	18
Afval van anderen in de natuur opruimen	18
Onderhoud van natuur of landschap (bomen snoeien en knotten, bermbeheer, poelen schonen, houtwallen afzetten etc.)	8
Sociale activiteiten in de natuur organiseren (scouting, zorg, reizen, etc.)	4
Bestuurlijk werk natuurorganisatie, buurtoverleg over groenbeheer	2
Weidevogelbescherming	1
Inventarisatie van dier- of plantsoorten, natuurstudie	1
Geven van natuureducatie, lezingen en rondleidingen	1

* Antwoorden betreffen het huishouden

Tabel 3: Overzicht natuurbeschermingsactiviteiten die door burgers de afgelopen 12 maanden zijn ondernomen

Figuur 4: Politieke betrokkenheid bij natuur

¹³ De clusteranalyse was gebaseerd op de volgende variabelen:

- natuurbeschermingsactiviteiten laatste 12 maanden en lidmaatschap natuurorganisatie (domein natuurbescherming)
- natuurbezoek in laatste 12 maanden, gebruik informatiebronnen, groen beleggings/consumptiegedrag (domein natuurgebruik)
- offer- en protestbereidheid en betrokkenheid bij plannen en meebeslissen (domein natuurbeslissing)

Voor meer informatie verwijzen wij naar De Bakker et al. (2006: 71-73, 125).

Karakteristieke 'gedragsgroepen'

Zoals gezegd hebben we de respondenten geclusterd op grond van hun scores op alle natuurbetrokken activiteiten ¹³. Op basis van deze clusteranalyse ontstonden vier groepen van respondenten met eenzelfde patroon van activiteiten:

- De *Actieven* (18%): ondernemen veel vrijwilligersactiviteiten, recreëren vaak in de natuur, informeren zich via diverse informatiebronnen. Ze tonen hun betrokkenheid wel als consument, maar niet als belastingbetaler. Ze zijn wel betrokken bij de besluitvorming over hun omgeving maar niet bij stemgedrag of politiek protest.
- De *Betrokkenen* (19%): trekken relatief vaker de portemonnee dan dat ze de handen uit de mouwen steken. Ze zijn vaak lid van een natuurorganisatie en meer dan de andere groepen zijn ze bereid om als consument en belastingbetaler geld uit te geven voor natuur.
- De *Gemiddelden* (37%): zijn best vaak in de natuur te vinden, maar nemen slechts

gemiddeld deel aan andere natuuractiviteiten. In hun algemene politieke betrokkenheid zijn ze vergelijkbaar met de *Actieven*.

- De *Passieven* (26%): komen wel af en toe in de natuur, maar vertonen verder weinig andere natuurbetrokken activiteiten, behalve wellicht bereidheid tot protest wanneer natuur wordt bedreigd.

Relaties tussen gedrag, waarderingen natuurbeleid en natuurbeelden

Het is niet zo dat degenen met de meest intensieve natuurbetrokken activiteiten ook degenen zijn die het natuurbeleid het sterkste steunen. Vooral de groep 'betrokkenen' blijkt de hoofdlijnen te steunen van het huidige natuurbeleid. De groep *Actieven*, die zich kenmerkt door meer intensieve natuuractiviteiten (vrijwilligerswerk en natuurbezoek) ligt met haar steun voor het beleid dicht bij dat van de gemiddelden. Deze groep *Actieven* illustreert dat draagvlak voor natuur nog geen draagvlak voor natuurbeleid betekent.

Het lijkt logisch dat natuurbetrokken mensen een natuurbeeld hebben waarin de natuur ongerept is en zonder menselijke invloeden zoals 'moerassen' en de elementen 'zon, wind en wolken'. We noemen dit natuurbeeld 'autonome natuur'. Dit is echter niet het geval. De groepen die zich meer dan gemiddeld inzetten voor natuur - de 'Actieven' en de 'Betrokkenen' - blijken een breed natuurbeeld te hebben, dat zowel autonome als mensafhankelijke natuur omvat. Mensafhankelijke natuur verwijst naar natuur die sterk is gevormd door menselijk handelen, zoals 'stads-parken' en 'maïsvelden'.

Wel is er een negatief verband tussen het vertonen van weinig natuurbetrokken activiteiten en het ondersteunen van beleid. De groep 'Passieven' tenderde naar de opvatting dat burgers al genoeg betalen voor natuur, staan relatief afwijzend staan tegenover beleid, of het nu gericht is op bescherming of recreatie. Deze combinatie van kenmerken maakt het niet eenvoudig deze groep te betrekken bij natuurbeleid.

Nabeschouwing

Kijken we naar het verloop van het maatschappelijk draagvlak voor natuur en natuurbeleid in de periode 1996-2006, dan kan dit worden getypeerd als vrij constant met hier en daar wat lichte verschuivingen. Een meerderheid van de Nederlandse burgers heeft 'hart' voor natuur en staat in het algemeen positief tegenover het natuurbeleid. Natuurbehoud en natuureducatie worden gezien als belangrijke maatschappelijke activiteiten en grote groepen burgers laten dat ook concreet zien, door hun lidmaatschap van natuurorganisaties, natuurbezoek, en interesse in informatie over natuur.

Echter, een belangrijk uitzondering hierop vormt het gegeven dat ten opzichte van 2001 natuur als rijksbeleidsprioriteit voor burgers volgens de respons op de enquête behoorlijk is gedaald. Eén op de vijf burgers in 2006, tegenover iets meer dan helft van de burgers in 2001, vindt dat 'natuurbehoud' in de top vier van het rijksoverheidsbeleid thuis hoort. In hoeverre is dit gegeven alarmerend voor degenen die draagvlak voor natuur (beleid) aan het hart gaat? Een eenduidige conclusie is hier niet te trekken. Mogelijk zijn de zorgen van burgers over thema's als veiligheid en onderwijs gestegen als gevolg van een algemeen gerezen maatschappelijke en economische onzekerheid. Andere zorgen kunnen groter zijn geworden, waardoor het lijkt of de zorg om natuur minder is geworden. Hoe het ook zij, dit is een belangrijk punt voor aandacht voor toekomstig draagvlakonderzoek, waarin ongetwijfeld ook de vraag zal opkomen welke invloed de kredietcrisis heeft op de (financiële en politieke) ondersteuning van natuurbeleid.

In de publieksenquête van 2006 is vanuit een breder theoretisch perspectief gekeken naar de verbanden die er zijn te leggen tussen beelden, waarderingen en activiteiten van mensen. Dit heeft een aantal vernieuwende inzichten opgeleverd. Steun voor natuur en voor natuurbeleid gaan vaak samen, maar zeker niet altijd. Er is een groep burgers die in praktische zin erg betrokken is bij natuur maar qua draagvlak voor beleid en financiële bijdragen in de middenmoot zit. Een ander cluster van burgers steunt natuurbescherming en natuurbeleid juist in woord en euro's, maar onderscheidt zich niet sterk qua natuurbezoek en vrijwilligerswerk. Verder blijkt dat

De groep 'Passieven' tenderde naar de opvatting dat burgers al genoeg betalen voor natuur, staan relatief afwijzend staan tegenover beleid, of het nu gericht is op bescherming of recreatie

Door meer uitvoerig in te gaan op allerlei natuurbetrokken activiteiten wordt ook duidelijk dat natuur in concrete zin voor mensen dikwijls heel nabij ligt

ondersteuning van natuur en natuurbeleid niet altijd gepaard gaat met een smal natuurbeeld, zoals in eerder onderzoek wel werd verondersteld, maar ook goed kan samengaan met een breed natuurbeeld. Een kleine maar niet onbelangrijke groep burgers vindt dat er al meer dan genoeg geld naar natuur gaat. Dit is een groep die naar verwachting moeilijk te bereiken is, ook niet met een meer toegankelijke natuur voorzien van allerlei recreatiefaciliteiten.

Door niet alleen opvattingen en activiteiten in kaart te brengen, maar ook specifieke groepen van burgers te onderscheiden, wordt duidelijk dat het maatschappelijk draagvlak voor natuur en natuurbeleid, zoals dat uit dit en voorgaande onderzoeken naar voren komt, een rijk geschaakt geheel van burgers is met diverse leefstijlen, motieven en interesses. We moeten echter niet uit het oog verliezen dat elke indeling in karakteristieke groepen en respondentenprofielen niet meer is dan een kunstmatige schematisering van de werkelijkheid. Kennis van deze diversiteit van het draagvlak is van belang voor een overheid die de betrokkenheid van burgers bij natuur wil versterken en die effectief wil inspelen op mogelijkheden voor particuliere medeverantwoordelijkheid. Door meer uitvoerig in te gaan op allerlei natuurbetrokken activiteiten wordt ook duidelijk dat natuur in concrete zin voor mensen dikwijls heel nabij ligt. De bezigheden van bijvoorbeeld hobbytuiniers die zich toeleggen op streekeigen beplanting of van (betrokken) bezoekers van stadsparken mogen misschien triviaal lijken, vanuit het oogpunt van meer draagvlak bieden dergelijke laagdrempelige natuuractiviteiten kansen voor aansprekende voorlichting over het

natuurbeleid. Burgers die op dit vlak meer activiteiten ontplooiën zijn nog lang niet altijd burgers die het natuurbeleid ook 'automatisch' ondersteunen, maar de kans dat zij hiervoor openstaan, lijkt bij deze groep zeker aanwezig, vooral als er een duidelijke relatie is met de eigen omgeving.